171618 ـ حکم شکار برای سرگرمی و شکار در فصل جفت‌گیری و تخم‌گذاری

سوال

آیا شکار به عنوان سرگرمی و تفریح در شریعت جایز است؟ و حکم شکار پرندگان در فصل جفت‌گیری چیست، چون شنیده‌ام که جایز نیست، و اگر این صحیح باشد به این معناست که شکار «کبوتر چاهی» ممنوع است چون در تمام طول سال جفت‌گیری می‌کند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

شکار بر دو گونه است:

گونۀ اول:

شکار برای بهره‌برداری از صید، چه با خوردن، یا فروش، یا صدقه دادن آن به نیازمندان، یا هدیه دادن آن به دوستان و خویشاوندان، یا دیگر راه‌های بهره‌برداری. این نوع شکار به اجماع علما مباح است.

شیخ ابن عثیمین می‌گوید: «در جواز این نوع شکی نیست، و این از چیزهایی است که الله عزوجل در کتابش حلال کرده، و در سنت پیامبر صلی الله علیه وسلم ثابت است، و مسلمانان بر آن اجماع کرده‌اند».

الشرح الممتع (۱۵/۹۸).

گونۀ دوم:

اینکه شکار صرفاً برای سرگرمی، بازی و تفریح باشد، و پس از شکار کردن، آن را رها کند بدون آنکه هیچ‌گونه بهره‌ای از آن ببرد.

این نوع شکار نزد برخی علما مکروه است، و برخی دیگر به حرام بودن آن متمایل هستند.

از جمله دلایل کراهت آن، روایتی است که از عبدالله بن عمرو رضی الله عنهما آمده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هر کس گنجشکی را به ناحق بکشد، الله در روز قیامت دربارۀ آن از او سوال خواهد کرد».

گفته شد: حق آن چیست؟

فرمودند: «اینکه آن را ذبح کنی و بخوری، و سرش را قطع نکنی که به دور انداخته شود». به روایت نسائی (۴۳۴۹)، و دارمی (۱۹۷۸)، و ذهبی در المهذب (۷/۳۶۱۴) گفته است: «اسناد آن خوب است»، و ابن ملقن در البدر المنیر (۹/۳۷۶) آن را صحیح دانسته، و ابن کثیر در إرشاد الفقیه (۱/۳۶۸) و آلبانی در صحیح الترغیب (۱۰۹۲) آن را حسن دانسته‌اند.

شیخ ابن عثیمین می‌گوید: «پس این [نوع شکار] مکروه است، و اگر گفته شود حرام است، وجهی دارد؛ زیرا بیهودگی، و تباه کردن مال و وقت است». الشرح الممتع (۱۵/۹۸).

و حافظ ابن حجر عسقلانی می‌گوید: «پس اگر قصد بهره‌برداری از آن را نداشته باشد، حرام است؛ زیرا این از مصادیق فساد در زمین است، به سبب بیهوده از بین بردن یک جان». فتح الباری (۹/۶۰۲).

و در فتاوی اللجنة الدائمة (۲۲/۵۱۲) آمده است: «اما کشتن آن صرفاً برای بازی و سرگرمی، ممنوع است؛ به دلیل اینکه موجب ضایع شدن مال و عذاب دادن حیوان است، و پیامبر صلی الله علیه وسلم از این کار نهی کرده‌اند».

برای مطالعۀ بیشتر به پاسخ سوال شمارۀ (152261) مراجعه شود.

ثانیاً:

ما نص شرعی‌ای نمی‌دانیم که شکار در «فصل جفت‌گیری» یا «تخم‌گذاری» را منع کند، پس شکار در این زمان بر اصل اباحت خود باقی است.

شیخ ابن عثیمین می‌گوید: «ظاهر حکم شرعی این است که جایز است، اما بهتر آن است که اگر در زمان تخم‌گذاری و جوجه‌آوری آنهاست، آنها را نکشد، یعنی آنها را شکار نکند، مگر اینکه جای جوجه‌هایشان را بداند، و سپس آن را شکار کند و به سراغ جوجه‌هایش برود و آنها را بگیرد، و سپس آنها را ذبح کند و از آنها بهره ببرد». فتاوی نور علی الدرب (۱/۷۵).

از شیخ محمد بن ابراهیم آل شیخ سوال شد: آیا شایسته است که از شکار برخی حیوانات یا برخی پرندگان اگر باردار باشند یا جوجه داشته باشند، خودداری شود؟

ایشان چنین پاسخ دادند: «در این باره چیزی نشنیده‌ام [یعنی دلیلی از شرع نمی‌دانم که ترک آن را واجب کند]؛ اما اگر مادر جوجه‌ها را رها کند [و آن را شکار نکند] این کار خیری است و مناسب است، اما اینکه این کار حرام باشد، خیر».

فتاوى ورسائل الشيخ محمد بن إبراهيم (١٢/٢٢٣).

و برخی از اهل علم شکار کردن مادرانی را که جوجه‌های کوچکی دارند و به آنها نیازمندند، مکروه دانسته‌اند.

در فتاوی اللجنة الدائمة آمده است: «کشتن مادران آنها، یا گرفتن آنها به صورت زنده، در حالی که فرزندانشان کوچک هستند و به مراقبت مادرانشان نیاز دارند، جایز نیست». فتاوى اللجنة الدائمة (٢٢/٥١٢).

و شیخ ابن جبرین رحمه الله تعالی می‌گوید: «شکار پرندگانی که جوجه‌های کوچک دارند مکروه است؛ زیرا در آن ضرر رساندن به جوجه‌هایشان است، و به همین ترتیب گرفتن جوجه‌هایشان در حالت کوچکی نیز مکروه است؛ زیرا در آن ضرر رساندن به [مادر] است به سبب رحمتی که خداوند متعال در او نسبت به آنها قرار داده است.

اما اگر مادر را شکار کند و جوجه‌هایش را نیز بگیرد، ظاهر این است که مانعی ندارد؛ زیرا اصل، مباح بودن شکار حلال‌گوشت است».

خلاصه آنکه: شکار پرندگان در فصل جفت‌گیری و تخم‌گذاری، یا آنهایی که جوجه‌های کوچک دارند، مباح است و ایرادی ندارد، هرچند بهتر است که این کار ترک شود.

والله أعلم.